

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Kuulemistilaisuus 5.5.2026

HE 74/2026 vp Lausunto hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi hallituksen esityksessä eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Hyvä kotoutuminen ei rajoitu työllistymiseen. Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, joka ei tarkoita vain työllistymistä tai palveluihin osallistumista, vaan kokemusta kuulumisesta ja mahdollisuudesta rakentaa hyvää elämää Suomessa. Esityksessä kotoutuminen perustuu pääosin kielen oppimiseen, työntekoon sekä suomalaiseen yhteiskuntaan perehtymiseen ja sen sääntöjen noudattamiseen. Kotoutumisen muut osa-alueet jäävät hyvin ohuiksi. THL korostaa, että kotoutumisen edistämistä on tarpeen tarkastella kokonaisuutena, jossa terveys-, työllisyys-, koulutus- ja hyvinvointipalvelut tukevat toisiaan pitkäjänteisesti.

Syrjintä on maahanmuuttaneiden keskeinen työllistymisen este. Syrjintää esiintyy työnhaussa, työpaikoille pääsyssä sekä työuran aikana, myös silloin kun hakijan koulutus, työkokemus ja kielitaito vastaavat työn vaatimuksia. Erityisesti rekrytointivaiheessa ulkomaalaistaustaiset työnhakijat joutuvat toistuvasti epäedulliseen asemaan, mikä hidastaa työllistymistä ja pidentää työttömyysjaksoja. Esityksessä työllistyminen nähdään kotoutujan keskeisenä tavoitteena ja velvollisuutena, mutta esiin ei nosteta näitä merkittäviä kotoutujan työllistymisen esteitä. Syrjintä hidastaa työllisyyden kasvua, pahentaa osaaajapulaa ja heikentää julkisen talouden kestävyttä. Samalla se lisää terveys- ja hyvinvointieroja, mikä lisää kustannuksia sosiaali- ja terveyspalveluissa. THL ehdottaa, että esityksessä kiinnitettäisiin

yksilötekijöiden lisäksi riittävästi huomiota maahanmuuttaneiden työllistymistä vaikeuttaviin rakenteellisiin esteisiin, joista keskeinen on työelämässä esiintyvä syrjintä.

Kotoutujat ovat yksilöitä. Maahanmuuttaneet eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan he ovat keskenään hyvin moninaisia esimerkiksi iän, koulutuksen, kielitaidon, elämäntilanteen, terveydentilan, maahantulon syiden, työ- ja perhetaustan sekä Suomessa vietetyn ajan suhteen. Myös kotoutumisen tarpeet, lähtökohdat ja polut vaihtelevat suuresti, eikä yhdenmukainen ratkaisu vastaa kaikkien tilanteeseen. Maahanmuuttaneilla voi olla myös useita haavoittuvuuksia, jotka on tunnistettava (esim. heikko luku- ja kirjoitustaito, perhevastuut, traumatausta). Kotoutumissuunnitelman tulisi huomioida yksilön koko elämäntilanne ja muut kotoutumiseen vaikuttavat tekijät. THL suosittaa näiden tekijöiden (mm. elämäntilanteen ja kotoutujan toiveiden huomioiminen) palauttamista esitykseen kotoutumissuunnitelman sisällöistä.

Ihmiskaupan uhrien palvelut on turvattava. Esityksessä ehdotetaan kotoutumislain 68 §:n kumoamista ja ihmiskaupan uhrien palveluista aiheutuvien kustannusten erityiskorvausjärjestelmän poistamista. THL katsoo, että muutos on puutteellisesti arvioitu ja ihmiskaupan uhrien kannalta riskialtis. Erityiskorvausjärjestelmä on ollut keskeinen rakenteellinen mekanismi, jolla Suomi on käytännössä toteuttanut EU:n ihmiskauppadirektiivin (2011/36/EU) 11 artiklan velvoitteet erikoistuneesta avusta ja tuesta. THL korostaa, että erityiskorvausjärjestelmä on tasannut hyvinvointialueiden välisiä eroja ja mahdollistanut direktiivin edellyttämien palvelujen järjestämisen. Näin ollen THL suosittelee erityiskorvausjärjestelmän palauttamista lakiin. Mikäli erityiskorvausjärjestelmästä luovutaan, sen tilalle on valmisteltava erillinen, kohdennettu ja hallinnollisesti kevyempi rahoitusmekanismi, joka turvaa EU-velvoitteiden toteutumisen ja uhrien palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikilla hyvinvointialueilla.

Vaikuttava kotoutumispolitiikka edellyttää päätöksenteon pohjaamista tutkittuun tietoon. Esityksessä todetaan, että kotoutumisen velvoittavuutta on edistetty monissa EU- ja OECD-maissa viimeisten 10–15 vuoden aikana. Kuitenkin tutkimustieto velvoittavuuden tai pakollisen kotoutumiskoulutuksen vaikutuksista on löydettävissä niukasti. Kotoutumistoimiin osallistumisen pakollisuuden on todettu vaikuttavan parempaan taloudelliseen kotoutumiseen, mikä sinällään on toki hyvä asia, mutta vaikutusta ei ole havaittu sosiaaliseen tai poliittiseen kotoutumiseen. THL ei kannata näin suuria muutoksia kotoutumisen velvoittavuuden lisäämiseen ilman riittävää tietopohjaa ja laajaa vaikutusten arviointia. THL nostaa esiin, että velvoittavuuden kotoutumisvaikutukset voivat olla hyvin erilaisia eri tilanteessa oleville maahanmuuttaneille, ja mahdolliset haavoittuvuudet pitää voida ottaa riittävästi huomioon.

THL pitää erityisen tärkeänä, että maahanmuuttaneiden kotoutumisen tilaa seurataan säännöllisesti ja päätöksenteko perustuu tutkittuun tietoon. Tietoperusteinen päätöksenteko edellyttää laadukasta, toistuvaa tiedonkeruuta ja tutkimusta. Vasta tutkimustietoon perustuva ymmärrys nykytilasta luo pohjan toimiville ratkaisuille ja muutoksen seurannalle.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Pia Aarnisalo

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This document contains 3 pages before this page
Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende